

In memoriam dr.h.c. F.E.R. de Maar

25 oktober 1912 – 19 januari 1997

Het plotseling overlijden van Frits de Maar heeft ook de professie doen opschrikken en dat is niet verwonderlijk. Hij was uit de beroepsgroep niet meer weg te denken. Geen jaarvergadering, wetenschappelijk congres of evenement, De Maar was er. Zijn belangstelling voor de wetenschappelijke aspecten van de tandheelkunde was breed, voor de ontwikkelingsgeschiedenis echter alomvattend.

Wie zo gelukkig is te beschikken over zijn magnum opus 'Vijf eeuwen tandheelkunde in de Nederlandse en Vlaamse kunst' zal bij lezing ervaren dat er in de tandheelkunde tot op heden maar één historicus en museoloog is geweest en dat was de auteur. In dat opzicht was hij bepaald een begaafd man, een amateur in de letterlijke betekenis van het woord en een autodidact, die zich grondig verdiepte in zijn onderwerp en zijn kennis vergaarde waar hij die maar kon vinden.

Kort na de Tweede Wereldoorlog was de behoefte aan onderwijskrachten voor de tandheelkundige opleiding aan de Utrechtse Universiteit groot. Dat deed de toenmalige directeur van het Tandheelkundig Instituut prof.dr. H.M.J. Scheffer uitzien naar geschikte tandartsen. De Maar accepteerde in 1949 de hem geboden functie en bleef uiteindelijk tot zijn pensionering. De onderwijsverzameling, door vroegere docenten bijeengebracht, maar nooit deskundig bewerkt of systematisch uitgebreid, lag boven in het gebouw opgeborgen op betere tijden te wachten. De Maar kreeg de vrijheid zich ermee te bemoeien en deed dit met overgave. Eenmaal aan de slag kwam zijn ware aard boven. Hij werd een man als geen ander, een man apart en is dat gebleven; onverstoorbaar en stug doorwerkend, verzamelend, determinerend, catalogiserend, informerend en studerend.

Het streven van elke verzamelaar is gericht op volledigheid en kwaliteit. Hij is nooit klaar. De Maar ontwikkelde originele middelen om zijn doel te bereiken. Zo reisde hij in zijn zwarte Rover het land af en bezocht aan de hand van de Tandartsengids bejaarde collega's om in hun lang geleden aangeschafte praktijkinventaris te zoeken naar voor de collectie interessante voorwerpen. "Als De Maar is langsgeweest, kun je rustig sterven", werd een gangbaar gezegde. Daarnaast bestudeerde hij oude instrumentencatalogi, advertenties in oude tijdschriften, schreef fabrieken en de groothandel in binnen- en buitenland aan. Hij publiceerde en wekte zo bij de professie een toenemende belangstelling voor hun erfgoed en voor het museum in wording. De zolderverdieping van het gebouw aan de Jutfaseweg herschiep hij eigenhandig en later met de hulp van enige student-assistenten tot een acceptabele maar veel te kleine expositieruimte.

Hijzelf ontwikkelde zich allengs op eigen kracht tot een kunst- en cultuurhistoricus op het gebied der tandheelkunde. De eerste in de geschiedenis van het vak in Nederland en voorlopig de laatste. Hij bezocht museale collecties in het buitenland en leerde de betrokken beheerders kennen. Alles deed hij zelf en met steun van zijn echtgenote. Het werk was niet alleen

zijn liefhebberij maar ook zijn vak geworden. Hij studeerde, publiceerde, bezocht buitenlandse congressen en bereikte een internationale bekendheid. Hij was een der oprichters van de 'Subcommittee on Dental History' van de Federation Dentaire Internationale (1957). Onder de titel 'Historische Kanttekeningen' verschenen ook in dit tijdschrift een reeks bijdragen van zijn hand.

Een zeer belangrijk succes was de aankoop, met steun van de Utrechtse universiteit en van de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde, van de belangrijke collectie Kalman Klein (1960) waarin een unieke verzameling antieke boekwerken, prenten en instrumenten was bijeengebracht.

Ondanks de benepen behuizing van de collectie heeft De Maar weinig moeite gehad de betekenis ervan duidelijk te maken aan de bouwcommissie voor het nieuwe Tandheelkundig Instituut in de Uithof. Van de zolder verhuisde de verzameling in 1974 naar de riant parterre-ruimten van het nieuwe gebouw direct naast de hoofdingang en in het zicht van de bezoekers, de patiënten en de studenten. Dat de 'onderwijsverzameling' was uitgegroeid tot een volwassen museum werd nu duidelijk: een ruime, overzichtelijke opstelling van vitrines en kasten en vooral enige uiterst fraaie 'stijlkamers', waaronder een behandelkamer uit het einde der 19e eeuw en een nagebouwde zolder uit die tijd waar tandtechnisch werk plaats vond met een fraaie uitstalling van antiek gereedschap. Hier heeft De Maar zijn fantasie volledig maar verantwoord uitgeleefd. Eindelijk had hij bereikt wat hij voordien nooit had kunnen dromen. Een museum met een collectie van wereldformaat.

Niet lang heeft de euforie voor de Utrechtse Subfaculteit en haar medewerkers mogen duren. Slechts vijftien jaar later was de riant huisvesting inclusief het museum en de meest omvangrijke tandheelkundige bibliotheek historie. Het 'bezuinigingsbeleid' van de overheid had blindelings toegeslagen. De museumcollectie werd vakkundig opgeborgen en evenzo de boekerij. Onlangs is echter in het Universiteitsmuseum weer een afdeling tandheelkunde geopend met wisselende exposities.

In 1980 verleende de Vrije Universiteit te Amsterdam het eredoctoraat aan De Maar ter gelegenheid van de honderdste dies natalis. Zijn promotor prof.dr. P.A.E. Sillevius Smitt schetste toen een volledig overzicht van de vele verdiensten van de eredoctor. Deze rede is destijds volledig in het Tijdschrift weergegeven. Ook aan zijn veertigjarig jubileum werd in deze kolommen uitvoerig aandacht besteed (1974). Wij willen dus niet in herhalingen vallen. Wel hebben wij een beeld trachten te schetsen van het leven en werken van een hooggewaardeerde collega, die in zijn werk een monument achter liet voor de Utrechtse universiteit en aan zijn professie een culturele dimensie van haar vakgebied. Hij laat vooral voor zijn familie een leegte achter, maar heeft zijn leven voltooid.

L.J.A. van Schijndel, Utrecht